

บทคัดย่อ

เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2548 คณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ออกประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งกำหนดให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จัดให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีทุกห้าปี (หรืออาจเปลี่ยนก่อนถึงกำหนดห้าปี) เพื่อเพิ่มความเป็นอิสระ และคุณภาพงานสอบบัญชี โดยเริ่มมีผลบังคับใช้สำหรับรอบปีบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2549 เป็นต้นไป ประกาศฉบับดังกล่าวได้กำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับ Sarbanes-Oxley Act (SOA) Title 2 Section 203 และเพื่อรองรับโครงการประเมินเสถียรภาพในภาคการเงินของประเทศ (Financial Sector Assessment Program: FSAP)

ก่อนที่จะมีการบังคับให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ในต่างประเทศได้มีงานวิจัยหลายฉบับ ซึ่งมีทั้งด้านที่สนับสนุนการกำหนดให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี เช่นงานวิจัยของ Mautz and Sharaf (1961), Jeong et al. (2004) และ Carey and Simnett (2006) และด้านที่คัดค้านการกำหนดให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีเนื่องจากจะเพิ่มความเสี่ยงของความผิดพลาดในการตรวจสอบปีแรก ๆ ที่ให้บริการสอบบัญชี เช่นงานของ Berton (1991), Petty and Cuganesan (1996), Palmrose (1986, 1991) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี งานวิจัยของ Jennings et al. (2006) กล่าวว่า การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีต่างสำนักงานจะเพิ่มการรับรู้ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีทุกห้าปี (หรืออาจเปลี่ยนก่อนถึงกำหนดห้าปี) โดยไม่ว่าจะเป็นการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีต่างสำนักงาน หรือสำนักงานเดียวกัน ตามข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จะเพิ่มความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีโดยสามารถลดการตกแต่งกำไรผ่านรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารได้หรือไม่ ผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทำให้ทราบว่าประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์มีความเหมาะสมในทางปฏิบัติกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือไม่

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบ Jones model ในการคำนวณรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการวัดการตกแต่งกำไรของงานวิจัยนี้ และใช้วิธีทางสถิติ T-test เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร สำหรับสมมติฐานที่ 1 ต้องการทดสอบว่าค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารของบริษัทที่ใช้บริการสอบบัญชีจากผู้สอบบัญชีรายใหม่ปีแรก (ซึ่งเป็นปีที่ผู้สอบบัญชีมีความเป็นอิสระ แต่ถูกบั่นทอนด้วยความไม่ชำนาญในธุรกิจที่ตรวจสอบ) จะน้อยกว่าปีที่หก (ซึ่งเป็นปีที่คาดว่าความเป็นอิสระจะน้อยลงจนทำ

ให้ขาดคุณภาพในการสอบบัญชี) หรือไม่ ซึ่งผลการทดสอบไม่พบว่าค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารปีแรกน้อยกว่าปีที่หกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 สำหรับสมมติฐานที่ 2 ต้องการทดสอบว่าค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารของบริษัทที่มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีต่างสำนักงาน (ซึ่งเป็นการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีที่เพิ่มการรับรู้ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี) จะน้อยกว่าบริษัทที่มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีสำนักงานเดียวกันหรือไม่ ผลการทดสอบไม่พบว่าค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารต่างสำนักงานน้อยกว่าสำนักงานเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05

ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าอาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของจำนวนบริษัท ตัวอย่าง และจำนวนปี (Time Series) ที่นำมาทดสอบสำหรับแต่ละสมมติฐานมีจำนวนน้อย ประกอบกับ ลักษณะของการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีสำหรับบริษัทตัวอย่างตามสมมติฐานที่ 1 เกือบทั้งหมดเป็นการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีภายในสำนักงานเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นเพียงการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งเป็นผู้ลงนามในรายงานสอบบัญชีเท่านั้น และเมื่อพิจารณาการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีต่างสำนักงานตามสมมติฐานที่ 2 พบว่ามีบริษัทตัวอย่างที่เป็นการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพเดียวกัน (Big Four/ Non Big Four) ลักษณะการหมุนเวียนดังกล่าวข้างต้นอาจทำให้ค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นสาระสำคัญ จึงอาจทำให้ power of statistic ส่งผลต่อผลการทดสอบน้อย จึงอาจทำให้ผลของการทดสอบไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05

สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ ในทางทฤษฎีผู้วิจัยมีความเห็นว่า ด้วยข้อจำกัดของ Jones model ที่กล่าวว่าไม่ได้คำนึงถึงการตกแต่งกำไรผ่านรายได้นั้น อาจไม่เหมาะสมกับลักษณะของบริษัทตัวอย่างตามงานวิจัยนี้ เนื่องจากบริษัทตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในหมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นหมวดอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงในการตกแต่งกำไรผ่านรายได้มากที่สุด เนื่องจากมาตรฐานบัญชีได้กำหนดวิธีการรับรู้รายได้ที่ต้องใช้การประมาณการ หรือใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารประกอบมาก ดังนั้นงานวิจัยฉบับต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรพิจารณาใช้รูปแบบในการพยากรณ์ค่าเฉลี่ยรายการคงค้างซึ่งใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่นำมาทดสอบ ในทางปฏิบัติผู้วิจัยมีความเห็นว่า คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ควรพิจารณาเพิ่มรายละเอียดของการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีโดยอาจกำหนดให้ต้องเป็นการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีผู้เป็นหุ้นส่วน ที่รับผิดชอบในการสอบทานงานตรวจสอบ หรืออาจพิจารณากำหนดให้ต้องเป็นการหมุนเวียนทีมที่ทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชี เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีอย่างแท้จริง